

Wet vrijwillige ouderbijdrage

Mogelijke gevolgen voor extra-curriculair aanbod van de profielscholen

Bijlage bij het rapport Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1. Inleiding	8
2. Initiatiefwetsvoorstel, actie en amendement.....	8
3. Profielscholen Voortgezet onderwijs.....	9
3.1 Koepelorganisaties en bindende regeling	10
3.2 Inspectie van het Onderwijs en profilering	11
3.3 De Kamerbrief van de minister van 19 april 2022	12
4. Wat voor gevolgen heeft dit voor de praktijk?	13
4.1 Scholen aan het woord.....	13
4.2 In gesprek met de koepelorganisaties.....	19
4.3 Samengevat ten aanzien van twee profielscholen en twee koepelorganisaties:.....	29
Literatuur	31

Wet vrijwillige ouderbijdrage en mogelijke gevolgen voor extra-curriculair aanbod van de profielscholen

Samenvatting

De vrijwillige ouderbijdrage leidde regelmatig tot discussies tussen ouders en scholen. Ook in de politiek is de ouderbijdrage al veel langer een onderwerp van gesprek. Kern van de discussie: de gevolgen van de vrijwillige ouderbijdrage voor kansengelijkheid en inclusiviteit van het onderwijs. Op 17 december 2019 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een nieuwe wet om deze discussie definitief te beslechten: de Wet vrijwillige ouderbijdragen (2020).

Extra curriculaire aanbod

Scholen in het primair en voortgezet onderwijs mogen een vrijwillige financiële bijdrage aan ouders vragen. Dit geld wordt gebruikt voor activiteiten of materialen die niet bij het verplichte lesprogramma horen. In de Wet vrijwillige ouderbijdragen is vastgelegd dat vanaf 1 augustus 2021 leerlingen mee moeten kunnen doen aan alle activiteiten van de school.

Dat geldt ook voor leerlingen waarvan de ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet kunnen betalen. Van de vrijwillige ouderbijdrage betalen scholen extra activiteiten en materialen waarvoor het geld van de overheid niet toereikend is. Dit zijn bijvoorbeeld schoolreisjes, buitenlandreizen, museumbezoeken of tweetalig onderwijs. Het gaat om activiteiten die geen onderdeel uitmaken van het verplichte onderwijsprogramma maar die wél worden georganiseerd onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van de school. Ouders beslissen zelf of ze betalen. Wanneer ouders niet betalen, mogen leerlingen toch meedoen, geen enkele leerling mag van schoolactiviteiten worden buitengesloten. Ook niet als de ouderbijdrage niet is betaald.

Profielscholen

Voor zogenoemde profielscholen zoals Technasia, Topsport Talentscholen (voorheen LOOT-scholen), scholen met een DAMU-licentie en Tweetalig onderwijs zou eerst een uitzondering worden gemaakt. Maar ook de profielscholen zijn opgenomen in de wet, na een motie van Rog/Rudmer Heerema (10 december 2019) en het amendement Van Meenen (10 december 2019.) Dit betekent dat óók profielscholen leerlingen niet kunnen uitsluiten van activiteiten die worden georganiseerd door het bevoegd gezag en waarvoor ouders om een (vrijwillige) bijdrage wordt gevraagd.

Wat zijn profielscholen?

Scholen voor voortgezet onderwijs kunnen aanvullend op het reguliere programma een extra programma aanbieden, zoals voor topsporters, tweetalig onderwijs, en zogenoemde Cultuurprofielscholen of Technasia. Deze scholen staan bekend als profielscholen.

Over profielscholen heeft de Inspectie van het Onderwijs zich eerder zowel kritisch als positief geuit. De kritiek betreft het vraagstuk rond kansengelijkheid en profielscholen. De positieve uitingen betreffen de kwaliteit van onderwijs op profielscholen. De staat van het Onderwijs 2020 geeft onder meer aan dat profielscholen steeds vaker voorkomen. Vanaf het jaar 2000 is een sterke stijging waargenomen van het aantal scholen met een profiel.¹

¹ Zie bijvoorbeeld <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/vraag-en-antwoord/wat-is-tweetalig-onderwijs-tto-in-het-voortgezet-onderwijs> ; <https://www.technasium.nl/> ; <https://stichtingdamu.nl/> ; <https://talentstimuleren.nl/onderwijs/vmbo/subthemas/1692-loot-scholen> ; <https://www.cultuurprofielscholen.nl/>

Koepelorganisatie

Wanneer scholen besluiten om profielonderwijs te bieden, sluiten zij zich vaak aan bij een profielorganisatie. Een profielorganisatie houdt zich bezig met een specifiek onderwijsconcept. Bij sommige profielen faciliteert de organisatie vooral een netwerk waar scholen met eenzelfde profiel elkaar kunnen ontmoeten en expertise kunnen uitwisselen. Bij andere profielen worden scholen vanuit de koepelorganisatie bezocht en beoordeeld en wordt hen een accreditatie van het profiel verleend. Daarnaast kunnen scholen aankloppen bij profielorganisaties voor onderwijskundig advies. Profielorganisaties staan enerzijds in dienst van de profielschool, maar borgen ook de onderwijskwaliteit door visitaties af te leggen en scholen te beoordelen (Schuurmans, 2021). Verschillende profielorganisaties hebben zich op hun beurt verenigd in het zogenoemde Profielenberaad.

Bindende regeling

De garantie dat alle activiteiten altijd doorgang kunnen vinden is alleen te geven met een ruimere basisbekostiging of een specifieke bekostiging voor dit soort activiteiten, maar daarvoor is vooralsnog onvoldoende politieke steun, aldus de initiatiefnemers van de nieuwe wet Kwint en Westerveld. In plaats daarvan is er nu een tegemoetkoming van kosten waarbij profielscholen zijn gehouden aan een bindende regeling vanuit een koepelorganisatie. Profielscholen kunnen zich met de invoering van de nieuwe wet (voor zover zij dat nog niet gedaan hebben) zodoende aansluiten bij de landelijke koepelorganisatie die een 'bindende regeling' treft (volgens de motie Van Meenen) voor scholen ten aanzien van leerlingen die een extra educatief programma willen volgen, maar waarvan hun ouders de ouderbijdrage niet (geheel) betalen. De financiering van deze koepelorganisatie staat los van deze wet en komt wel voor rekening van de scholen. Scholen kunnen zelf kiezen of zij deel uitmaken van een koepelorganisatie, wanneer zij hiervoor niet kiezen kunnen ze geen beroep op de regeling en zijn zij gehouden zelf te voorzien in de extra kosten wanneer ouders niet betalen.

Onderzoek

De minister kondigt in 2021 aan dat na de zomer van 2022 een specifiek onderzoek wordt uitgevoerd (i.c. de schoolkostenmonitor) naar de gevolgen van de invoering van de Wet vrijwillige ouderbijdrage met inbegrip van aandacht voor de profielscholen. Daarbij stelt OCW in aanvulling op de uitvoering van de schoolkostenmonitor de vraag of en hoeveel er gebruik wordt gemaakt van de bindende regeling van de koepelorganisaties, en of profielscholen het extra aanbod in de lucht kunnen houden ondanks vrijwilligheid van de ouderbijdrage in de nieuwe wet. In het kader van de Schoolkostenmonitor is dit een sub vraag, die aan de hand van twee profielen of concepten – profielscholen spreken in dit verband ook van onderwijsconcepten – nader is onderzocht. Dit wil zeggen dat er geen algemene uitspraken kunnen worden ontleend aan het volgende, de bevindingen kunnen anders liggen voor andere profielscholen.

Wat gesprekspartners naar voren brengen

In het kader van deze aanvullende vraag op de schoolkostenmonitor zijn diepte-interviews gevoerd met twee profielscholen (een school voor tweetalig onderwijs en een technasium) en twee koepelorganisaties. De bevindingen zijn samengevat als volgt:

- Sinds de wetswijziging is de informatie in de studiegidsen aangepast met nadruk op vrijwilligheid van de ouderbijdrage.
- Sectorraden, koepelorganisaties en profielscholen geven ruime aandacht aan en voorlichting over de Wet vrijwillige ouderbijdrage, op de websites, op voorlichtingsavonden, in de mentorgesprekken en via correspondentie met de ouders.
- Over het effect van deze wet op het vergroten van kansengelijkheid lopen de inzichten en verwachtingen uiteen. Gesprekspartners staan unaniem achter het idee van de wet, maar over de

uitvoerbaarheid door scholen enerzijds en de verwachtingen naar de toekomst toe anderzijds, zijn de opvattingen minder positief, zowel bij de scholen als de koepelorganisaties.

- Scholen wijzen op de ruimte die is gecreëerd voor alle ouders om af te zien van de ouderbijdrage. Scholen brengen ervaringen naar voren die wijzen op ouders met voldoende vermogen die niet bijdragen en ouders die minder vermogend zijn, maar wel welwillend en die termijnbetalingen aanbieden. De scheidslijn tussen niet-kunnen en niet-willen loopt niet langs een transparante lijn van wie wel en niet vermogend is. Doordat de Wet vrijwillige ouderbijdrage hier geen rekening mee houdt ligt de cesuur bij scholen, die niet in staat zijn na te gaan wie werkelijk wel of niet de eigen bijdrage kan opbrengen. Willekeur krijgt meer ruimte dan in de oude situatie.
- Scholen wijzen op andere factoren die van invloed zijn op kansengelijkheid, zoals de wijk waar de school staat of het aandeel vmbo-leerlingen ten opzichte van havo- en vwo-leerlingen. Wanneer hier geen rekening mee wordt gehouden, lopen scholen in wijken met relatief veel laaghuishoudinkomens een groter risico op minder ouderbijdragen, mindering van extra-curriculaire activiteiten en verlies van inschrijvingen van nieuwe leerlingen.
- Koepelorganisaties van profielscholen hebben een vakinhoudelijke en kwalitatieve taakopvatting, koepelorganisaties twijfelen over het nut en de uitvoerbaarheid van het opzetten van een fonds waaruit extra-curriculaire activiteiten bekostigd worden wanneer ouders niet bijdragen.
- Onderzoek van scholen en koepelorganisaties wordt afgewacht, de wet is in 2022 in werking getreden en er is nog onvoldoende cijfermatige informatie voorhanden. De verwachting is geuit dat de vrijwillige ouderbijdrage fors zal teruglopen.

In verband met dit laatste is vervolgonderzoek mogelijk aangewezen onder alle profielscholen wanneer voldoende gegevens voorhanden zijn.

Conclusie

De twee scholen en de twee koepelorganisaties die zijn geïnterviewd staan expliciet achter de intentie van het Initiatiefwetsvoorstel-Kwint/Westerveld over de vrijwillige ouderbijdrage, maar zijn niet positief over de nieuwe wet en de gevolgen van de wet in de onderwijspraktijk. De onwerkbaarheid van de uitvoering ervan (scholen kunnen niet nagaan of bepalen wie wel of niet in staat is een vrijwillige bijdrage te doen) en de ervaring die nu wordt opgedaan met andere dan de beoogde ouders, die niet bijdragen, zorgen voor dit niet positieve beeld. Bovendien geven de koepelorganisaties aan dat zij een inhoudelijke doelstelling hebben, geen financiële.

De profielscholen verzamelen zelf gegevens m.b.t. de toe- of afname van de vrijwillige bijdrage. Deze zullen na een langere meting door de profielscholen gedeeld worden met OCW. Mogelijk kan dit aanleiding zijn voor vervolgonderzoek om een breder beeld te verkrijgen over alle profielscholen en de gevolgen van de wet Vrijwillige ouderbijdrage.

1. Inleiding

Dit is een bijlage bij het rapport Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023, zie paragraaf 3.5 van dit rapport waarin voor verdiepende informatie over de vrijwillige ouderbijdrage en profielscholen wordt verwezen naar deze bijlage. De vrijwillige ouderbijdrage leidde regelmatig tot discussies tussen ouders en scholen. Ook in de politiek is de ouderbijdrage al veel langer een onderwerp van gesprek. Kern van de discussie: de gevolgen van de (soms niet zo) vrijwillige ouderbijdrage voor kansengelijkheid en inclusiviteit van het onderwijs. Op 17 december 2019 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een nieuwe wet om deze discussie definitief te beslechten: de Wet vrijwillige ouderbijdragen (2020).

Extra-curriculair aanbod en de Wet vrijwillige ouderbijdrage

Scholen in het primair en voortgezet onderwijs mogen een vrijwillige financiële bijdrage aan ouders vragen. Dit geld wordt gebruikt voor activiteiten of materialen die niet bij het verplichte lesprogramma horen. Alles wat wél bij het verplichte lesprogramma hoort wordt in principe door de school betaald. In de Wet vrijwillige ouderbijdragen is vastgelegd dat vanaf 1 augustus 2021 leerlingen mee moeten kunnen doen aan alle activiteiten van de school. Dat geldt ook voor leerlingen waarvan de ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet kunnen betalen. Van de vrijwillige ouderbijdrage betalen scholen extra activiteiten en materialen waarvoor het geld van de overheid niet toereikend is. Dit zijn bijvoorbeeld schoolreisjes, buitenlandreizen, museumbezoeken of tweetalig onderwijs. Het gaat om activiteiten die geen onderdeel uitmaken van het verplichte onderwijsprogramma maar die wél worden georganiseerd onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van de school. Ouders beslissen zelf of ze betalen. Wanneer ouders niet betalen, mogen leerlingen toch meedoen, geen enkele leerling mag van schoolactiviteiten worden buitengesloten. Ook niet als de ouderbijdrage niet is betaald.

Nota bene

De regels voor het verstrekken van laptops en tablets veranderen met de nieuwe wet niet. Ook nu is het zo dat een laptop of tablet geen lesmateriaal is en daarom niet gratis aan de ouders hoeft te worden verstrekt. Andersom kan het aanschaffen van een laptop ook de ouders niet worden verplicht. Als een school volledig overgaat op digitale leermiddelen dan moet de school wél in laptops of tablets voorzien als ouders deze niet kunnen of willen betalen.

2. Initiatiefwetsvoorstel, actie en amendement

Aan de basis hiervan ligt het Initiatiefwetsvoorstel-Kwint/Westerveld over de vrijwillige ouderbijdrage, dat als initiatief is gestart in 2017 (Kamerstukken II 2017/18, 34 775 VIII, nr. 82). In vervolg hierop is gewezen op de mogelijke gevolgen hiervan voor bepaalde scholen met een relatief groot extra curriculair aanbod. Dit speelt met name in het voortgezet onderwijs. De motie Rog/Rudmer Heerema wijst bijvoorbeeld op de gevolgen voor de zogenoemde profielscholen (zie verderop) of specifiek aanbod van beroepsopleidingen waarvoor in bepaalde gevallen een relatief grote eigen investering wordt gedaan aan beroepsmaterialen (zoals gereedschappen). Het amendement Van Meenen voorziet in een oplossing door een regeling te treffen voor dit soort extra curriculaire kosten, waaraan wel voorwaarden worden verbonden in de vorm van lidmaatschap van een koepelorganisatie. Ook steeds meer mbo-opleidingen ontwikkelen zich langs lijnen van profielonderwijs. Voor mbo-studenten is een

landelijk mbo-studentenfonds ingericht. Daarmee is er voor het mbo een andere regeling, die niet bij scholen of koepelorganisaties is neergelegd. Hierna gaan we meer uitgebreid in op de profielscholen in het voortgezet onderwijs, daarna wordt kort toegelicht welke regeling er is voor mbo-studenten.

De VO-raad meldt hierbij samenvattend het volgende (2022):

Schoolkosten - waaronder de vrijwillige ouderbijdrage - kunnen een negatief effect hebben op de kansengelijkheid; leerlingen wiens ouders moeite hebben om deze schoolkosten te betalen, ervaren vaak meer drempels in hun ontwikkeling dan andere leerlingen. Als school kan je met relatief eenvoudige maatregelen echter al een groot verschil maken op dit vlak. In de brochure 'Schoolkosten' wordt een aantal concrete acties op een rij gezet die schoolleiders en -bestuurders kunnen nemen rond schoolkosten om zo de kansengelijkheid te versterken.

In *Werk maken van kansengelijkheid* vat de Vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs (VO-raad) de regelgeving samen op het terrein van de schoolkosten en de vrijwillige ouderbijdrage (p.5) en geeft handreiking aan bestuurders van scholen over hoe hiermee om te gaan.

Profielscholen

Voor zogenoemde profielscholen zoals technasia, Topsport Talentscholen (voorheen LOOT-scholen), scholen met een DAMU-licentie en Tweektalig onderwijs zou eerst een uitzondering worden gemaakt. Maar ook de profielscholen zijn opgenomen in de wet na een motie van Rog/Rudmer Heerema (10 december 2019) en het amendement Van Meenen (10 december 2019.) Dit betekent dat óók profielscholen leerlingen niet kunnen uitsluiten van activiteiten die worden georganiseerd door het bevoegd gezag en waarvoor ouders om een (vrijwillige) bijdrage wordt gevraagd. De garantie dat alle activiteiten altijd doorgang kunnen vinden is alleen te geven met een ruimere basisbekostiging of een specifieke bekostiging voor dit soort activiteiten, maar daarvoor is vooralsnog onvoldoende politieke steun, aldus de initiatiefnemers van de nieuwe wet. In plaats daarvan is er nu een tegemoetkoming van kosten waarbij profielscholen zijn gehouden aan een bindende regeling vanuit een koepelorganisatie.

3. Profielscholen Voortgezet onderwijs

Wat zijn profielscholen?

Scholen voor voortgezet onderwijs kunnen aanvullend op het reguliere programma een extra programma aanbieden, zoals voor topsporters, tweetalig onderwijs, en zogenoemde cultuurprofielscholen of bijvoorbeeld technasia. Deze scholen staan bekend als profielscholen. Een aantal van de meer bekende profielscholen staat op de website van Ouders & Onderwijs kort omschreven, over tweetalig onderwijs en technasia staan bijvoorbeeld opgenomen:

Tweektalig onderwijs (tto) is een er voor leerlingen die zich internationaal willen oriënteren. De meeste scholen bieden Engels aan als tweede taal, maar er zijn ook profielscholen die Duits aanbieden. In de onderbouw havo en vwo wordt minimaal 50 procent van de lessen in de andere taal aangeboden. In het vmbo is dat minimaal 30 procent. In de bovenbouw van de tto-scholen wordt nog steeds veel aandacht aan de andere taal besteed, maar bereiden de leerlingen zich ook voor op het Nederlandse (en Nederlandstalige) eindexamen. Tweektalig onderwijs wordt zowel op het vmbo, de havo en het vwo aangeboden.

Een technasium is een school voor havo, atheneum en/of gymnasium waar het vak Onderzoeken en Ontwerpen (O&O) wordt aangeboden als examenvak in een van de natuurprofielen. Het vak onderscheidt zich van andere bètavakken doordat het opdoen van ervaring, het ontwikkelen van competenties, en het toepassen van kennis, in een levensechte context, centraal staan. Bij dit vak ontwerpen de leerlingen een technisch product. Het gaat om actuele, betatechnische vraagstukken van echte opdrachtgevers. De 'opdrachtgever' is meestal een bedrijf in de regio. De Stichting Technasium draagt zorg voor de kwaliteitsbewaking.

3.1 Koepelorganisaties en bindende regeling

Profielscholen die een extra educatief programma aanbieden (naast het verplichte onderwijsaanbod, i.c. het curriculum) kunnen zich (voor zover zij dat nog niet gedaan hebben) aansluiten bij de landelijke koepelorganisatie die een bindende regeling treft (conform de motie Van Meenen) voor scholen ten aanzien van leerlingen die een extra educatief programma willen volgen, maar waarvan hun ouders de ouderbijdrage niet (geheel) betalen. De financiering van deze koepelorganisatie staat los van deze wet en komt wel voor rekening van de scholen. Scholen kunnen zelf kiezen of zij deel uitmaken van een koepelorganisatie, wanneer zij hiervoor niet kiezen kunnen ze geen beroep op de regeling en zijn zij gehouden zelf te voorzien in de extra kosten wanneer ouders niet betalen.

Zie voor meer uitgebreide informatie: <https://profielenberaad.nl/media/1159/excellentie-door-profilering-in-het-voortgezet-onderwijs-2013.pdf>

Schoolgids en planning activiteiten 2021-2022

De Wet vrijwillige ouderbijdrage verplicht scholen om expliciet in de schoolgids te vermelden dat leerlingen niet worden uitgesloten van activiteiten als de ouderbijdrage niet wordt betaald. De teksten in de schoolgidsen moet hierop worden aangepast. Dit geldt ook voor de profielscholen.

Stichting Leergeld

Van belang is dat voor de inwerkingtreding van de Wet vrijwillige ouderbijdrage de Stichting Leergeld bereikbaar was voor tegemoetkoming in de kosten voor binnen- en buitenschoolse activiteiten. Stichting Leergeld is een vrijwilligersorganisatie en richt zich op het voorkomen van sociale uitsluiting van kinderen uit gezinnen met minimale financiële middelen, door deze kinderen weer mee te laten doen aan binnen- en buitenschoolse activiteiten. Leergeld biedt kansen aan kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar om te kunnen deelnemen aan binnen- en buitenschoolse activiteiten. Het kon hierbij gaan om activiteiten voor kinderen op het gebied van onderwijs, sport, cultuur of welzijn, zoals meedoen aan schoolreisjes, muziekles of lid worden van een sport- of scoutingvereniging.

Stichting Leergeld vermeldt als volgt op haar website:

Op 1 augustus 2021 is de nieuwe wet op de vrijwillige ouderbijdrage ingegaan. Kort samengevat komt deze wet erop neer dat uw kind niet meer uitgesloten mag worden van activiteiten die door de school georganiseerd worden zoals excursies, reizen, extra lesaanbod etc. Ook als u de vrijwillige ouderbijdrage niet betaalt mag uw kind meedoen.

Dit geldt voor zowel basis- als middelbare scholen. De school van uw kind hoort u hierover te informeren. Dit kan bijvoorbeeld via de schoolgids.

Een aantal scholen zegt in de financiële problemen te komen door deze nieuwe wet. Volgens de Nederlandse overheid hebben de scholen echter genoeg geld.

Scholen willen heel graag dat ouders de vrijwillige ouderbijdrage wel betalen. Het kan dan ook zijn dat u een herinnering of zelfs een incasso krijgt met de vraag alsnog te betalen. Belangrijk om te weten is dat u dit dus niet hoeft te doen. Ook al betaalt u niet, uw kind mag meedoen.

In eerdere schooljaren kon u via Leergeld (een deel van) de vrijwillige ouderbijdrage vergoed krijgen. Meestal werd het geld rechtstreeks aan de school betaald. Omdat uw kind door de nieuwe wet aan door school georganiseerde activiteiten mee mag doen, ook als u niet betaalt, is het niet meer nodig dat Leergeld betaalt. Er kunnen bijzondere situaties zijn waarbij het goed is om met Leergeld te overleggen. Neem gerust contact op met de Lokale Leergeld stichting bij u in de buurt. Medewerkers kunnen met u meedenken en u mogelijk verder helpen.

Het ministerie van OCW is samen met een aantal betrokken partijen medio april 2022 een campagne gestart om deze nieuwe wet nadrukkelijker onder de aandacht te brengen. Basisscholen (PO) en middelbare scholen (VO) zijn per brief van minister Dennis Wiersma gevraagd ouders voor de ingang van het nieuwe schooljaar beter te informeren. Hiervoor is nieuw informatiemateriaal beschikbaar en de eerder uitgebrachte brochure is geactualiseerd. De brief, brochure voor scholen, antwoorden op veel gestelde vragen voor scholen, voorbeelden voor basisscholen (creatieve aanpak) en voor middelbare scholen (goede communicatie, virtueel fonds) en de Visual voor ouders zijn terug te vinden op [Vrijwillige ouderbijdrage: brochure, visual en praktijkvoorbeelden](#) | [Publicatie](#) | [Rijksoverheid.nl](#).

3.2 Inspectie van het Onderwijs en profilering

In april 2020 hebben alle scholen (onderwijsinstellingen) een brief gekregen van minister Wiersma over de voorwaarden en voorschriften voor de vrijwillige ouderbijdragen. In 2022 verschijnt de Kamerbrief Vrijwillige ouderbijdrage (19 april 2022). Onderzoek van de inspectie wijst uit dat niet alle scholen voldoen aan de voorwaarden en voorschriften voor de vrijwillige ouderbijdrage. Het is belangrijk om ouders tijdig en helder duidelijk te maken dat sprake is van vrijwilligheid om de schoolbijdragen te betalen. Het achterwege laten van de betaling mag niet leiden tot uitsluiting van de activiteiten. De minister formuleert als volgt:

“Het is belangrijk dat u in actie komt. Want de Inspectie van het Onderwijs constateerde onlangs dat maar in een derde van de schoolgidsen staat dat leerlingen niet mogen worden uitgesloten van activiteiten als hun ouders de bijdrage niet betalen. Voor de Staat van het Onderwijs 2022 heeft de inspectie de schoolgidsen in het voortgezet onderwijs hierop onderzocht.”

De Inspectie van het Onderwijs (IvO) heeft zich vanuit het perspectief van onderwijssegregatie en kansengelijkheid kritisch geuit over profielscholen. De Wet vrijwillige ouderbijdragen wordt door de Onderwijsinspectie nadrukkelijk betrokken in de onderzoeken en schoolbezoeken. Er worden toetsingen uitgevoerd op de naleving van de Wet. De school wordt geacht voldoende te benadrukken dat de ouderbijdragen vrijwillig zijn.

De minister kondigt in voornoemde brief aan dat na de zomer van 2022 een specifiek onderzoek wordt uitgevoerd naar de gevolgen van de invoering van de wet – i.c. de Schoolkostenmonitor 2023 en onderhavig deelonderzoek.

Over profielscholen heeft de Inspectie van het Onderwijs zich eerder zowel kritisch als positief geuit. De staat van het Onderwijs 2020 geeft onder meer aan dat profielscholen steeds vaker voorkomen. Vanaf het jaar 2000 is een sterke stijging waargenomen van het aantal scholen met een profiel. Wanneer scholen besluiten om zich te willen profileren, sluiten zij zich vaak aan bij een profielorganisatie. Een profielorganisatie houdt zich bezig met een specifiek onderwijsprofiel. Bij sommige profielen faciliteert de organisatie vooral een netwerk waar scholen met eenzelfde profiel elkaar kunnen ontmoeten en expertise kunnen uitwisselen. Bij andere profielen worden scholen bezocht en beoordeeld en wordt hen een accreditatie van het profiel verleend. Daarnaast kunnen scholen aankloppen bij profielorganisaties voor onderwijskundig advies.

Profielorganisaties staan dus enerzijds in dienst van de profielschool, maar borgen ook de onderwijskwaliteit door visitaties af te leggen en scholen te beoordelen (Schuurmans, 2021). Verschillende profielorganisaties hebben zich zoals hiervoor al toegelicht op hun beurt verenigd in het Profielenberaad.

De inspectie (2020) noemt verschillende redenen voor toename van profielscholen. De veranderende arbeidsmarkt is een belangrijke reden, deze vraagt van leerlingen andere kennis en vaardigheden dan twintig jaar geleden, scholen passen zich aan door zich te profileren. Profielscholen spelen in op de veranderende behoeften van zowel leerlingen als de arbeidsmarkt. Andere reden die de inspectie noemt is dat scholen in krimpregio's door profilering leegloop hopen terug te dringen.

De inspectie is ook kritisch: niet alle leerlingen hebben evenveel toegang tot profielscholen, wat kan leiden tot kansenongelijkheid. Dit staat niet alleen in verband met de (al dan niet vrijwillige) kosten van extra curriculaire activiteiten: de meeste profielscholen bevinden zich in de Randstad. Leerlingen die buiten de Randstad wonen hebben minder keuzevrijheid in vergelijking met leeftijdsgenoten binnen de Randstad.

3.3 De Kamerbrief van de minister van 19 april 2022

De Kamerbrief van de minister van 19 april 2022 wijst op basis van het Inspectieonderzoek op het volgende:

Op tijd ouders informeren

Het is belangrijk dat u ouders aan het begin van het nieuwe schooljaar duidelijk informeert, vooral ouders die minder welvarend zijn of de Nederlandse taal minder beheersen. U bent wettelijk verplicht ouders voor te lichten in de schoolgids en het beleid af te stemmen met de oudergeleding van de medezeggenschapsraad. U kunt ouders ook informeren bij voorlichtingsbijeenkomsten of ouderavonden. Informatie en tips Op www.rijksoverheid.nl/vrijwilligeouderbijdrage vindt u informatie voor het bespreken, uitwerken en communiceren van het thema, zoals:

- *uitleg over de Wet vrijwillige ouderbijdrage;*
- *antwoorden op veel gestelde vragen;*
- *praktijkvoorbeelden over het maken van keuzen;*

- een brochure voor scholen over de verschillende soorten schoolkosten;
- een online poster voor ouders;
- een uitlegvideo voor ouders (nog voor de zomer); en
- een online poster voor leerlingen (nog voor de zomer).

De minister kondigt in de brief verder onderzoek aan naar wat de wet betekent voor de extra activiteiten, bijvoorbeeld op scholen met relatief veel leerlingen met een risico op onderwijsachterstanden.

Gevolgen van de wet?

De inschattingen over het aantal ouders dat na het aannemen van deze wet niet langer de vrijwillige ouderbijdrage zal betalen lopen uiteen. In extreme gevallen zullen scholen vanwege tegenvallende inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage een bescheidener aanbod aan activiteiten gaan bieden. Ook kunnen scholen er tegenaan lopen dat vooraf niet altijd duidelijk is of ouders bereid zijn om te betalen voor een schoolactiviteit. Hierdoor is het lastig om in te schatten of er voldoende financiële ruimte is om een activiteit door te laten gaan, óók als de bijdrage niet door alle ouders wordt voldaan. Duidelijke communicatie vooraf aan ouders over de kosten en (on)mogelijkheden van de school om eventuele tekorten uit eigen middelen aan te vullen is in essentieel. Ook de Medezeggenschapsraad heeft instemmingsrecht op het schoolkostenbeleid en de hoogte en bestemming van de vrijwillige ouderbijdrage. Dit geldt ook voor profielscholen. Voor dit onderzoek is speciaal voor profielscholen aandacht gevraagd, we hebben twee profielscholen en twee koepelorganisaties gevraagd naar de gevolgen in de praktijk.

4. Wat voor gevolgen heeft dit voor de praktijk?

Op basis van deskresearch (vorenstaande en ook hierna), interviews en raadpleging van een ouderorganisatie is het volgende naar voren gekomen. We gaan eerst in op de profielscholen en vervolgens op de koepelorganisaties.

4.1 Scholen aan het woord

De eerste profielschool reageert als volgt op de Wet vrijwillige ouderbijdrage:

Sinds de wetwijziging is de informatie aangepast met meer nadruk op vrijwilligheid. De ouders worden geïnformeerd over de vrijwillige ouderbijdrage in de studiegids, op de website en alle correspondentie aan de ouders. Ook op de voorlichtingsavonden en in de mentorgesprekken is er aandacht voor de vrijwillige ouderbijdrage. Bij alle uitgaande informatie en ook op facturen staat aangegeven wat de wetwijziging inhoudt, dat de ouderbijdrage vrijwillig is, dat ouders deze niet hoeven te betalen. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat het gewaardeerd wordt als de bijdrage wel wordt betaald, omdat op deze manier het aanbod hoog kan worden gehouden. In de voorlichting wordt doorverwijzing gegeven naar de Stichting Leergeld, naar de gemeente en andere instanties, waaronder de koepelvereniging, mochten de ouders de bijdrage niet kunnen betalen.

Aandachtspunt ten aanzien van de nieuwe wet, is dat de school aangeeft dat het voor de wetwijziging voor hen duidelijker was naar wie ze konden verwijzen onder welke omstandigheden, dat is nu minder goed in beeld. Sommige ouders geven aan dat ze bijdrage niet op kunnen brengen, dan is hulp en

doorverwijzing goed en snel te regelen, maar lang niet alle ouders geven dat aan of hebben andere redenen om geen bijdrage te willen geven.

Wat de school betreft is dit wel een aandachtspunt die de regeling met zich meebrengt.

De school geeft aan dat het in de verwachting ligt dat meer mensen vanwege de vrijwilligheid denken dat als het niet hoeft en zij ook geen ouderbijdrage gaan betalen. Wanneer dit gelijk getrokken wordt voor iedereen heeft de school daarmee om te gaan. De school geeft aan dat het is voorgekomen dat ouders die het wel kunnen betalen, nu niet meer betalen. Anderzijds komt het ook voor dat ouders die het niet kunnen betalen en hier open over zijn, zelf met voorstellen komen, zoals termijnbetalingen. Bij hen is die bereidwilligheid er wel. De school geeft verder aan dat schaamte ook een rol speelt, niet alle ouders geven makkelijk aan dat ze de bijdrage niet kunnen betalen. Sommige ouders nemen geen contact op met de school en zo blijft er ten aanzien van de gevolgen van de Wet op de vrijwillige ouderbijdrage ook veel uit zicht. De school geeft aan dat in deze zin de Wet vrijwillige ouderbijdrage de verschillen eerder groter dan kleiner maakt.

Ander punt van aandacht dat de school naar voren brengt, is dat er sinds de coronacrisis weinig schoolreizen en uitjes zijn geweest, en dat na de coronajaren dit nu weer op gang komt onder het gegeven van een nieuwe uitdaging: iedereen heeft een krappere kas. De economische omstandigheden, met inflatie en hoge energieprijzen zijn van invloed. De salarissen stijgen niet altijd genoeg mee. Op school is er nu bijna wekelijks een vraag of opmerking van ouders dat een leerling wel mee zou willen op reis, maar dat ouders dat eigenlijk niet meer kunnen betalen. Dit soort opmerkingen en vragen nemen de laatste tijd toe. De school geeft aan dat dit de voorgaande jaren maar een tot enkele malen per jaar voorkwam, vaak op het vmbo. Nu nemen de vragen toe, ook op havo en vwo.

Momenteel zijn er geen gevolgen voor het activiteitenaanbod, de bestuursorganisatie waar de school onder valt heeft aangegeven dat zij bij kunnen springen. De school kijkt de komende jaren of er iets aangepast moet worden, tot op heden is dat niet gebeurd en is het activiteitenaanbod onveranderd. Deze school geeft aan dat de bestuursorganisatie wordt aangesproken voor dit soort vragen, niet de koepelorganisatie. Hiervoor is bewust gekozen, de profielorganisatie ondersteunt de scholen inhoudelijk op de diverse profielen (in dit geval technasium, econasium, kunst en cultuur), maar niet financieel als de inkomsten uit ouderbijdragen achterblijven.

Gevraagd naar de verwachting naar de toekomst geeft de school aan dat ze helemaal achter het idee van de wet staan, kansengelijkheid is een belangrijk doel en met bevorderd worden. Op school is echter sprake van een grote kloof tussen vmbo en havo/vwo. Niet alle ouders van vmbo-leerlingen vinden even makkelijk hun weg in regelingen en voorzieningen. Om meer kansengelijkheid teweeg te brengen moet meer gedaan worden, maar dat geldt niet alleen voor scholen, ook daarbuiten, in de wijken, en in verschillende gemeentes. Dat is dus veel breder dan de schoolcontext en heeft niet alleen met de vrijwillige ouderbijdrage te maken. Kansengelijkheid is een probleem dat zich doortrekt buiten de school, dit vraagstuk ligt niet alleen op school.

De school geeft daarnaast aan dat de vrijwillige ouderbijdrage is bedoeld om het onderwijs voor iedereen gelijk te maken, maar dat dit lastig is te organiseren. Bijna alle scholen hebben te maken met teruglopende Rijksmiddelen door teruglopende leerlingenaantallen, maar moeten wel de vaste lasten doorbetalen, die gewoon doorlopen. Wat scholen nog kunnen doen over een aantal jaar wordt steeds minder. Het is nog even afwachten wat ouders gaan doen, hopelijk blijven ze betalen, maar de betalingsbereidheid kan ook sterk teruglopen.

Ander punt dat de school naar voren brengt: de aantrekkelijkheid van de school wordt bepaald door het profiel dat geboden wordt in combinatie met de reizen die geboden worden. Als dat door mindering van de vrijwillige bijdrage zou wegvallen, kiezen leerlingen voor andere scholen, die hier minder onder gebukt gaan. Zo kunnen de verschillen tussen scholen toenemen.

Ten slotte wijst de school erop dat nog lang niet alle ouders echt beseffen dat de bijdrage vrijwillig is, wanneer dit meer doordringt kan er een effect zijn dat er niet meer betaald wordt, dan zijn de gevolgen groot.

De tweede profielschool reageert als volgt op de Wet vrijwillige ouderbijdrage:

De school is een profielschool die zowel technasium als tweetalig onderwijs biedt. De school is de laatste jaren stevig gegroeid, zozeer dat er geloot moet worden. Vanuit de invalshoek van de Wet vrijwillige ouderbijdrage en kansengelijkheid wordt bij de start van het gesprek de volgende context geschetst.

De school ligt in een wijk in een grote stad in de Randstad, waar ongeveer de helft van de kinderen onder de armoedegrens leeft. De rest van de populatie varieert. Er zijn ook kinderen met koopkrachtige ouders, maar dat is een minderheid. Het grootste deel van de bevolking in de wijk valt in de lagere inkomensklassen en er is sprake van een forse sociaaleconomische problematiek.

De school is een profielschool die zowel technasium als tweetalig onderwijs aanbiedt, wat goed aanslaat. De school is de afgelopen jaren sterk gegroeid, zodanig dat nu geloot moet worden. De school is een geslaagd voorbeeld van hoe met een sterk onderwijsprofiel hoogstaand onderwijs kan worden geboden waar ouders en kinderen warm voor lopen in een sociaaleconomische wijk met relatief veel lage huishoudinkomens. Dit geldt eveneens voor de docenten: de school heeft geen lerarentekort. Ouders en leerlingen kiezen heel bewust voor de onderwijsconcepten die de school aanbiedt en de ouderbijdrage, die altijd vrijwillig is geweest, is altijd extreem laag geweest.

Wijzigingen sinds inwerking van de Wet vrijwillige ouderbijdrage 1 januari 2021

Volgens gesprekspartner van deze school heeft de wetwijziging enorme invloed. De school ondersteunt de intentie achter de wet van harte: kansengelijkheid voor iedereen, waarbij niemand wordt buitengesloten. Er deden zich voor de nieuwe wet ook weldegelijk ongewenste situaties voor, weliswaar bij een minderheid van scholen in het land, maar er waren wel situaties van kansenongelijkheid. De uitwerking van de wet heeft volgens de school nu echter een sterker negatief effect met juist een (nog) grotere kansenongelijkheid tot gevolg.

De mate waarin ouders vrijwillige bijdrage betalen

Met de nieuwe wetgeving is de betalingsgraad gedaald tot 55%. Zelfs met een substantieel lager bedrag betalen sinds de nieuwe wet veel minder ouders de ouderbijdrage. Ouders die het wellicht wel zouden kunnen betalen, doen het niet, omdat het niet hoeft. Het gaat niet om het niet kunnen betalen, maar om het niet willen betalen. Het wordt ouders in het algemeen nu veel makkelijker gemaakt om niet te betalen.

De ouderbijdrage wordt geïncasseerd met de bestelling van schoolboeken. Als mensen niet konden betalen, meldden zij zich bij de school en werd er een regeling getroffen en/of kwijtgescholden. Er werd nooit iemand uitgesloten. Nu is het andersom en is het heel moeilijk om het geld binnen te krijgen. De school kan de ouders niet dwingen of via automatische incasso laten betalen. Waar eerder het vinkje automatisch aan stond bij de bestelling van boeken en de ouderbijdrage automatisch werd

geïncasseerd, staat dat vinkje nu automatisch uit, en moeten ouders dat actief aanzetten, willen ze de ouderbijdrage betalen. Er moet een handeling worden verricht om dat te doen. Dat is in overeenstemming met de wet. Voor de nieuwe wetgeving was de betalingsgraad ongeveer 80%, 10% hadden een betalingsregeling (bijvoorbeeld naar draagkracht), en een deel van de ouders kon het niet betalen. Daar was een privaat fonds voor waar dat mee aangevuld kon worden. Met de nieuwe wetgeving is een groot deel van de financiering weggefallen.

Een andere technasiumschool in vergelijkbare buurt met een betalingsgraad van 11%, heeft de ouderbijdrage maar helemaal afgeschaft.

Als je ergens niet voor hoeft te betalen, dan doe je dat niet.

Begroten en plannen extra aanbod

Het wegvallen van de ouderbijdrage stelt de school voor een moeilijke opgave want een museumbezoek bijvoorbeeld, is mogelijk op basis van de cultuurkaart en een bezoek aan een bedrijf kan ook geregeld worden, daar zijn verschillende stichtingen voor, maar de internationaliseringsreis van het tweetalige onderwijs, wat een essentieel deel is van het tto, is dan niet meer te organiseren. De school heeft daarom alternatieven moeten bedenken in het binnenland, om toch het internationale aspect te bieden. Zo zijn de 4^e klassen vorig jaar naar Den Haag geweest, een internationale stad met het gerechtshof. Dat was een leuke excursie, maar wel heel anders dan een reis naar Londen of Dublin.

Voorlichting aan ouders

In de voorlichting aan de ouders is expliciet gemaakt dat de ouderbijdrage vrijwillig is. Het voorschrift met een voorbeeldtekst vanuit het ministerie, de tto-scholen en de technasia, heeft de school overgenomen, waarin duidelijk het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage wordt vermeld met een verwijzing naar andere bronnen om eventueel financiële ondersteuning te krijgen (o.a. van de gemeente). Ook op ouderavonden wordt de vrijwilligheid aan de orde gesteld en in de voorlichtingsgidsen en op de website van de school. Er is overeenstemming met medezeggenschapsraad en ouders zijn er goed van op de hoogte.

Als ouders niet betalen, vraagt de school nog wel of het mogelijk is om een deel te betalen, omdat het belangrijk is om activiteiten door te laten gaan. Ouders reageren daar meestal niet op en de school dringt dan verder niet aan, wil dat ook niet, en houdt zich daarmee aan de wet van vrijwilligheid.

Aanpassingen aanbod

Het extra aanbod bestaat bij tto bijvoorbeeld uit de buitenlandse reis, bij technasium uit allerlei excursies en bedrijfsbezoeken of een wetenschappelijk instituut. Als die extra bijdrage vervalt moeten er alternatieven worden gezocht. De afgelopen twee jaar kon dit deels worden opgevangen met de NPO gelden (Nationaal Programma Onderwijs om corona-achterstanden aan te pakken), maar dat zijn geen structurele gelden. In de toekomst is de bekostiging van het extra aanbod onvoldoende. De school benadrukt dat dit wel een vereiste is als je de profielen hoog wilt houden met het achterliggende kwaliteitskader. Profielscholen bieden onderscheidend onderwijs met een kwaliteitsbeleid, het gaat om aantrekkelijk eigentijds onderwijs. Zowel tto als technasium hebben zich bewezen, getuige het feit dat leerlingen er massaal voor kiezen. De school doet dus iets waardevols in een buurt waar kansenongelijkheid erg speelt, en is daarmee juist een soort *gamechanger*. Het is wel een proces van lange adem en de school krijgt momenteel onvoldoende middelen om dit staande te houden. Voor de komende twee jaar lukt dat naar verwachting nog wel, daarna is de verwachting echter dat het noodgedwongen wordt beperkt. Bovendien zullen tto-leerlingen die geen buitenland-ervaring hebben,

dat dan ook niet op open dagen vertellen aan nieuwe leerlingen en valt het concept weg. Er zullen dan naar verwachting minder leerlingen afkomen op dit specifieke profiel.

Rol betrokken koepelorganisaties?

De school geeft aan dat de koepelorganisaties organisaties zijn die de deskundigheid bevorderen en die er zijn voor visitaties, maar zij hebben geen geldstromen naar scholen toe. Scholen zijn lid van de koepelorganisatie en betalen contributie die bedoeld is voor netwerkactiviteiten, nascholing van docenten en dergelijke, kortom inhoudelijke activiteiten gericht op het hoog houden van de kwaliteit van het profiel.

De gesprekspartner geeft aan niet op de hoogte te zijn van een bindende regeling, dat een koepelorganisatie de kosten zou vergoeden wanneer deze niet door ouders worden betaald.

Dit zou volgens gesprekspartner ook vreemd zijn, omdat de ouderbijdrage iets is vanuit het bestuur van de school, het gaat om gelden van ouders die voor activiteiten gebruikt moet worden.

Koepelorganisaties zijn stichtingen die geen geld krijgen om schoolreizen te bekostigen of om gelden rond te pompen. De koepelorganisaties hebben geen eigen gelden voor alle deelnemende scholen.

Als ouders de ouderbijdrage niet betalen wordt dit dus niet vergoed door de betrokken koepelorganisatie. Dit past niet in het activiteitenpakket van de koepelorganisatie.

Nu wordt de vergoeding van ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen deels betaald uit/aangevuld met de NPO-gelden, betalingsregelingen, en het private fonds. Maar, zoals eerder aangegeven, dat is onvoldoende om het extra aanbod naar de toekomst toe in stand te houden.

Kansenongelijkheid

Ouders en kinderen kiezen een school op basis van sfeer, kwaliteit en nabijheid, zo geeft de school aan. De school voldoet hier ruimschoots aan en heeft als gevolg daarvan nu ook te maken met loting. Als ouders weten dat op school de buitenlandreizen niet doorgaan omdat een groot percentage van de ouders het niet kan betalen, dan komt het profiel onder druk te staan. Wanneer ouders kinderen op een school in een sociaaleconomisch betere buurt zetten, waar de betalingsgraad 90 % is en waar zo'n reis wel doorgaat, dan gaan leerlingen daar naar toe. Het ongewenste gevolg is een clustering van kansrijke scholen en kansarme scholen. Hiermee wordt de kloof eerder groter dan kleiner.

Toekomstverwachting

De school spreekt naar de toekomst duidelijk verwoorde zorgen uit en is benieuwd wat de wetswijziging werkelijk teweeg gaat brengen. De school ziet twee mogelijke scenario's voor de toekomst en hoopt dat dit onderzoek eraan bijdraagt dat een meer objectief beeld ontstaat.

De verwachting is dat de profielen sterk onder druk komen te staan en dat het niet meer te bekostigen is, met als gevolg:

1. Dat men de profielen niet belangrijk vindt en de keuze wordt gemaakt tot versobering van het onderwijs en geen extra activiteiten meer worden ondernomen. Of:
2. Dat het ministerie van OCW inziet dat er een reparatie moet komen: met behoud van de nieuwe wet (want deze is met de juiste intenties opgesteld) de profielscholen een aanvullende bekostiging geven. Daarbij is een informerende rol weggelegd voor de koepelorganisaties, want zij (zowel technasia, tto als de andere profielen) weten hoeveel die activiteiten van de profielscholen die onder hun hoede vallen kosten. Naar inschatting van gesprekspartner zal dat gaan om bedragen van rond €400 per leerling, waar alle activiteiten van betaald kunnen worden.

Uiteindelijk is het een politieke keuze. De school hoopt van harte dat de minister inziet dat vrijwilligheid van de ouderbijdrage voor de kansengelijkheid en toegankelijkheid prima is, maar dat daarbij wel moet worden gezorgd dat de activiteiten die zijn ontwikkeld in het profielonderwijs en die zich ook bewezen hebben, nu meer gericht zijn op excellentie en talentontwikkeling, en voortkomen uit de wens af te komen van de 'zesjescultuur' van 15-20 jaar geleden, waar men toen vanaf wilde.

De technasia hebben er bijvoorbeeld voor gezorgd dat meer kinderen nu voor een natuur- en bèta-technisch profiel kiezen, wat eerder niet gebeurde, al helemaal niet door meisjes. Het bedrijfsleven en de politiek zijn er achter gaan staan dat meer technici moeten worden afgeleverd. Daaruit is het technasium ontstaan en die scholen verrichten goed werk en leveren een waardevol aanbod.

Ook het tto bestaat al 35 jaar. Evenals technasium is ook tto een serieus didactisch model, waar veel meer bij komt aan taal en taalvaardigheid dan uitsluitend extra Engels spreken. Profielscholen hebben veel *tools* en voorzien duidelijk in een behoefte.

Verschil tussen profielen tto en technasia

Er zijn geen grote verschillen tussen de profielen. De kosten voor tto met twee buitenlandse reizen liggen natuurlijk wat hoger dan de activiteiten van het technasium, maar een goed aanbod van die activiteiten kost geld. Naast de activiteiten werd de ouderbijdrage ook gebruikt voor professionalisering van docenten, de opleiding tot technasiumdocent of tto-docent. Die aanvullende bekostiging was nodig omdat de reguliere bekostiging vanuit Den Haag daarvoor onvoldoende is, en dat was de reden waarom scholen die ouderbijdrage aan ouders vroegen. Maar dit valt nu weg.

Bevorderen kansenongelijkheid

De meeste technasia en tto scholen staan waarschijnlijk in de wat meer welvarende delen van het land, waar extra financiering mogelijk op een andere manier geregeld kan worden, bijvoorbeeld op basis van een privéstichting 'vrienden van het lyceum', of iets dergelijks, die aan oud-leerlingen geld vragen (dat levert scholen uit minder welvarende delen uiteraard minder op, waar oud-leerlingen grosso modo ook minder bedeed zijn). Dit zou echter een stap terug zijn en niet vooruit.

Er zijn minder profielscholen met deze concepten in minder kapitaalkrachtige buurten.

De wet hoeft niet gewijzigd, maar er moet wel een reparatie komen. De overheid hoeft niet ongelimiteerd geld in de profielscholen te stoppen, het gaat om additionele bekostiging. Profielscholen moeten zelf ook kritisch kijken naar de extra activiteiten, subsidieregelingen en goede keuzes maken - bijvoorbeeld met gastgezinnen besparen op accommodatie, met de trein reizen, niet heel ver, dat het om educatieve reizen gaat, geen skireizen - die een hele sterke link hebben met het curriculum. Het gaat niet om heel hoge bedragen (dat is ook te zien in de schoolgids) en is realiseerbaar. Met 55% van dat bedrag (wat nu dreigt) komt de school echter niet uit.

De school is van mening dat de situatie voor inwerkingtreding van de wet beter was. Er werden op school geen leerlingen buiten gesteld. Op scholen waar dat wel het geval was, zou het correcter zijn geweest om die scholen daarop aan te spreken in plaats van een wetswijziging waar de hele sector mee te maken heeft.

Er is nu onvoldoende draagvlak om de wet weer terug te zetten, maar als dat er wel zou zijn, had de school het aanspreken van scholen op wantoestanden een betere route gevonden dan dat de hele sector daarvoor op moet draaien. Veel ouders in Nederland kunnen de gevraagde ouderbijdrage best missen. Het was beter geweest daar te repareren waar sprake is van kansenongelijkheid, dan een generieke maatregel in te voeren.

Het gevolg van deze maatregel is dat de algemene betalingsbereidheid is afgenomen. In minder welvarende buurten variëren de ervaringen van 11 tot 55%, maar ook in de welvarende gebieden is de bereidheid teruggelopen naar 60-70%. Dat zijn ouders die het wel kunnen betalen, maar het niet willen. Dat is een ongewild effect van de maatregel.

Terug naar de oude situatie is waarschijnlijk politiek niet haalbaar, gesprekspartner pleit voor een aanvullende bekostiging voor profielscholen op een secure manier, waar scholen verantwoording van doen in het jaarverslag met een accountant, vergelijkbaar met de achterstandsgelden en de NPO middelen, die geormerkt worden besteed. Dit is een valide vraag voor publiek gefinancierde instellingen, om op hoofdlijnen te laten zien hoe het geld wordt besteed.

4.2 In gesprek met de koepelorganisaties

Er zijn naast scholen ook gesprekken gevoerd met koepelorganisaties. Eerst wordt kort toegelicht hoe deze koepelorganisaties zich verhouden tot het onderwijsveld en de scholen. Niet iedere organisatie noemt zichzelf een koepelorganisatie, maar spreekt bijvoorbeeld van een netwerkorganisatie. Zoals eerder al vermeld zijn er met name in het voortgezet onderwijs relatief veel scholen met een bepaald (extra) concept (Inspectie van het Onderwijs, 2019). De meeste scholen met een profiel vallen onder een zogenoemde koepel-, profiel- of netwerkorganisatie. Deze houdt zich bezig met het verlenen van, en helpen bij, accreditaties van een specifiek profiel aan scholen (Schuurmans, 2021). Vijftien van deze profielorganisaties hebben zich op hun beurt weer verenigd in het Profielenberaad (zie <https://profielenberaad.nl/>). Het Profielenberaad is een netwerk van vijftien profielorganisaties, die zich ieder op een of andere vorm van talentontwikkeling richten. Op donderdag 12 maart 2020 heeft de Stuurgroep van het Profielenberaad een verklaring opgesteld - naar aanleiding van het Kamerdebat over curriculumvernieuwing van 5 maart 2020. Deze verklaring is opgesteld als een Position Paper die zowel de kern van profielscholen weergeeft als de reactie op het wetsvoorstel vrijwillige ouderbijdrage (Position Paper Profielenberaad via Tweedekamer.nl), waarin onder meer opgenomen (2020):

In totaal zijn hierbij ongeveer 630 scholen voor voortgezet onderwijs aangesloten, variërend van Scholen voor ondernemend leren (SOL) tot Topsport-Talentscholen (Stichting LOOT), die er alles aan doen om onderwijs en topsport zo goed mogelijk te combineren. Sinds oktober 2011 wisselen profielorganisaties en hun scholen tweemaal per jaar tijdens symposia ervaringen en inzichten uit, samen met externe deskundigen. Het doel is om het onderwijs aan de leerlingen en het functioneren van de organisaties en scholen verder te verbeteren.

Via <https://profielenberaad.nl/documenten/> is naast de Position Paper nog een aantal documenten beschikbaar, specifiek met betrekking tot de Wet vrijwillige ouderbijdrage, de bindende regelingen en achtergrond:

De organisaties en scholen verenigd in het Profielenberaad richten zich ieder vanuit een eigen invalshoek op talentontwikkeling en excellentie in het onderwijs. Dit vindt plaats vanuit de overtuiging dat aansluiting bij de interesse en het talent van leerlingen uitdaagt tot het behalen van de beste onderwijskundige resultaten en een optimale persoonlijke ontwikkeling.

De Tweede Kamer heeft ingestemd met een initiatiefwet waarmee wordt vastgelegd dat ook leerlingen wiens ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen, mee moeten kunnen doen aan alle activiteiten die

georganiseerd worden door de school. De VO-raad ondersteunt de intentie van de wet, het inkomen van ouders moet voor de leerling niet uitmaken.

Ook nam de Kamer een amendement aan waarin geregeld wordt dat profielscholen die aangesloten zijn bij een 'overkoepelend verband' een uitzonderingspositie kunnen krijgen. Voorwaarde is dat dit overkoepelend verband een bindende regeling heeft voor hoe om te gaan met leerlingen van ouders die de vrijwillige ouderbijdrage niet kunnen betalen. Voor deze groep zou bijvoorbeeld een bijzondere financiële regeling getroffen kunnen worden.

Wij interpreteren dit als volgt: scholen aangesloten bij een overkoepelend orgaan dat een goede regeling heeft voor leerlingen wiens ouders de bijdrage niet kunnen betalen, mogen leerlingen van de ouders die niet willen betalen uitsluiten.

Hoe deze scholen moeten of kunnen constateren dat ouders de bijdrage niet kunnen betalen, is nog niet uitgewerkt. Dit amendement komt tegemoet aan de wens van de VO-raad om een uitzondering te maken voor onderwijsinhoudelijke programma's.

De VO-raad maakte eerder zelf al afspraken over de vrijwillige ouderbijdrage. Tijdens de Algemene Ledenvergadering van november 2018 zijn afspraken gemaakt om kansengelijkheid in het kader van de vrijwillige ouderbijdrage tegen te gaan: scholen moeten duidelijk communiceren dat de ouderbijdrage vrijwillig is, conform de wettelijke bepalingen hierover, en het niet betalen van de vrijwillige ouderbijdrage mag geen reden zijn voor uitsluiting van activiteiten die onder verantwoordelijkheid van de school worden georganiseerd.

Onderwijsinhoudelijke programma's als tweetalig onderwijs, technasia en LOOT werden echter buiten de door de VO-raad gemaakte afspraken gehouden. Schoolbesturen vrezen dat zij deze programma's niet meer kunnen aanbieden als ook leerlingen wiens ouders niet betalen moeten worden toegelaten. Dit zou een aanzienlijke verschraling van het aanbod betekenen. Bovendien valt te verwachten dat het privéonderwijs in dit gat in de markt springt. Dit is vanuit het perspectief van kansengelijkheid zeer ongewenst. Ook zal er een (nog) groter verschil ontstaan in aanbod tussen scholen met veel draagkrachtige ouders en met minder draagkrachtige ouders.

De VO-raad benadrukt nogmaals dat het belangrijk is dat alle gevraagde bijdrages zo laag mogelijk worden gehouden, dat ervoor gezorgd wordt dat leerlingen waarvan ouders het niet kunnen betalen, toch mee kunnen doen en dat er helder en duidelijk gecommuniceerd moet worden over de vrijwillige ouderbijdrage.

Er is voor onderhavig deelonderzoek bij de Schoolkostenmonitor met twee koepelorganisaties een diepte-interview gevoerd. Er is gesproken met een koepelorganisatie voor technasia en een voor tweetalig onderwijs.

De eerste Koepelorganisatie reageert als volgt op de Wet vrijwillige ouderbijdrage:

Bij deze koepelorganisatie zijn meer dan 105 scholen aangesloten. De koepelorganisatie is als stichting een netwerk van 18 netwerken. Elk netwerk heeft een netwerkvoorzitter, vaak schoolleiders, die eindverantwoordelijkheid hebben om beslissingen te kunnen nemen. Zij komen jaarlijks een paar keer bij elkaar. De stichting heeft een bestuur en een participantenraad, die functioneert als

ledenvergadering, waar beslissingen worden genomen. Gesprekspartner geeft aan dat het een goed functionerend model is met statuten en een reglement. Bij politieke ontwikkelingen zoals de wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage is dit met name van belang, omdat een vereniging met leden de innovatiekracht zou kunnen vertragen. Als stichting is het mogelijk om beslissingen te nemen waar je niet de meerderheid van de stemmen voor nodig hebt. Dit gold ook voor de meningsvorming over de vrijwillige ouderbijdrage: in de aanloop van de wet is het een aantal keer op de vergadering besproken en een interne discussie gevoerd op inhoud, er is veel overleg geweest, waarna een gezamenlijk standpunt is ingenomen. Het allerbelangrijkste is dat het onderwijs toegankelijk moet zijn voor alle leerlingen, zo staat dat ook in de statuten.

Wijzigingen sinds inwerkingtreding Wet vrijwillige ouderbijdrage 1 januari 2021

Sinds de inwerkingtreding van de wet is er voor de stichting uiteindelijk niks veranderd. De aanloop naar de wet is belangrijker geweest dan de uitvoering van wat er is besloten: het was nodig om vooruit te lopen op wat dit voor scholen betekent, waar scholen terecht kunnen en hoe scholen hun beleid aanpassen.

De meeste scholen vinden dat de technasia gewoon voor alle leerlingen toegankelijk moeten zijn, en dat er helemaal geen sprake moet zijn van een ouderbijdrage. Zij hebben het standpunt van de VO-raad en de wetgeving omarmd. Scholen die wel te maken hebben met de ouderbijdrage hebben hun koers moeten verleggen. Maar hoe verleg je die koers, wie betaalt het als ouders het niet betalen en de school dat ook niet kan? Er zijn veel gesprekken gevoerd, ook met opdrachtgevers en bedrijven waar de technasia mee te maken hebben.

De optie is besproken om de ouderbijdrage te vervangen door een bijdrage vanuit het bedrijfsleven, zodat ouders er niet mee worden lastiggevallen en er toch wordt gezorgd dat de toegankelijkheid is gewaarborgd. Omdat technasia met opdrachtgevers en bedrijven te maken hebben, biedt dit ook een kans: bedrijven vinden ook dat zoveel mogelijk leerlingen gebruik moeten kunnen maken van het technasium onderwijs in verband met vervolgopleidingen in de arbeid. Zij zijn daartoe ook wel bereid. De stichting heeft ook overwogen om een fonds in te richten waar de scholen een beroep op konden doen. Na inventarisatie en een ronde gesprekken bleek dit niet nodig: er zijn mogelijkheden genoeg en iedereen ging ervan uit dat het wel los zou lopen.

Als ouders niet betalen, zorgen de scholen zelf voor de financiering, of via eigen middelen of via de opdrachtgever. Daar is altijd een mogelijkheid voor, ook voor excursies naar het buitenland. Scholen hebben daar oog voor en gaan daar discreet mee om. Ouders kunnen dat altijd in een gesprek aangeven. Er wordt niet gevraagd naar allerlei bewijzen, de scholen kennen de kinderen en de ouders en er wordt altijd een oplossing gevonden.

De wetswijziging heeft geen effect op de toegankelijkheid van het technasium-onderwijs of het onderwijsaanbod, daar was het bedrag ook nooit naar. Zolang er een urgentie is om de instroom naar techniek onderwijs te bevorderen is die toegankelijkheid mede ingegeven door deze externe factor. Momenteel is er, ook van de overheid, veel belang bij om zoveel mogelijk mensen aan techniekopleidingen te krijgen.

Gesprekspartner signaleert dat er wel regionale verschillen zijn: er zijn regio's in het land met een 'lage' sociaaleconomische kaart en regio's met een 'hoge' sociaaleconomische kaart. De opkomst van technasium-scholen zat in de hoek van de 'hogere' sociaaleconomische kaart. Het waren de 'betere' scholen die een technasium startten. De ouderbijdrage was geen probleem, er waren hooguit een paar ouders die principieel niet wilden betalen. Bij de wetswijziging was in eerste instantie dit bij een deel van de scholen dan ook de angst ten aanzien van de ouderbijdrage: dat het niet gaat om ouders die het niet *kunnen* betalen, want dat wordt vergoed en daar zijn middelen voor. Het probleem wordt voorzien

bij een toename van het aantal principiële weigeraars dat *niet wil* betalen. Het gesprek ging meer over de 'niet-willers' dan over de 'niet-kunners'.

Uitvoering bindende regeling

De stichting voert als koepelorganisatie niet de bindende regeling uit, zoals die is geformuleerd in de wet. Dat bleek niet nodig, zoals hierboven toegelicht. Dat heeft te maken met de manier waarop het netwerk functioneert en de besluitvorming in de belangrijke fase in voorbereiding op de wet. Er is op voorhand met elkaar over gesproken en een gezamenlijk standpunt ingenomen hoe daarmee om te gaan. De koepelorganisatie is in zekere zin wel de aanjager geweest voor een kader waarin de scholen worden ondersteund.

Voorlichting ouders

Het is niet aan de koepelorganisatie om de ouders te informeren over de wetswijziging. De voorlichting aan ouders over de vrijwillige ouderbijdrage ligt bij de scholen. De stichting voorziet wel in een voorbeeldtekst over de regeling, die de school op de site kan zetten of in de communicatie met de ouders mee kan nemen. De meeste scholen hebben dit standpunt op hun site vermeld, maar niet alle scholen hebben dat gedaan, dat is afhankelijk van de situatie waar een school zich in bevindt. Het kan voorkomen dat, wanneer in de voorlichting niet heel duidelijk staat vermeld dat de ouderbijdrage vrijwillig is, dit ouders zou kunnen weerhouden om voor de school te kiezen. Maar de wet is voor alle ouders heel duidelijk.

Ouderbijdrage en bekostiging technasium-onderwijs

Technasia-scholen vragen meestal geen of maar een kleine ouderbijdrage, in de buurt van € 25 als het gaat om leerlingen in de hogere leerjaren. Bij 10% van de scholen is de ouderbijdrage wel hoger, maar niet zo heel veel. Het varieert tussen de € 25 en de € 250.

Voor het extra aanbod van de technasia wordt geen ouderbijdrage gevraagd; het technasium onderwijs zelf vormt het extra aanbod voor de leerlingen die daarvoor kiezen. Zij kiezen het als schoolexamenvak vanuit een profiel, of als extra vak in de bovenbouw (er zijn niet zo heel veel leerlingen die dat doen). Het technasium is dus niet 'extra', zoals veelal wordt verondersteld, maar er zijn wel hoge kosten. Voor het vak *Onderzoek en ontwerpen* zijn kostbare materialen nodig. Bovendien gaan leerlingen vaak naar bedrijven en/of hogescholen of bepaalde locaties waar onderzoek wordt verricht. Deze kosten worden echter niet als 'extra' kosten betiteld, dat zijn de kosten die bij het vak horen en niet worden doorberekend aan de ouders. Dat is onderdeel van het onderwijsconcept. Dat is bekend en scholen weten waar ze aan beginnen op het moment dat ze een technasium-school starten. Het betekent dat ze bijvoorbeeld moeten verbouwen om een werkplaats in te richten, 3D printers en lasers aan te schaffen. Technasium is een onderwijsvorm waar scholen alleen succesvol in kunnen zijn, als er naast de ambities ook voldoende 'voedingsgebied' voor is, zoals de bedrijvigheid in de omgeving, of de nabijheid van een technische universiteit. Het is dan een aantrekkelijk profiel voor de school, zij kunnen zorgen voor de doorstroom van leerlingen en dat trekt ook weer leerlingen aan.

De bron van inkomsten van de technasia-scholen zijn de ingeschreven leerlingen, op basis van de leerlinggebonden financiering. Wanneer een school start met een technasium en het profiel succesvol denkt te kunnen neerzetten, dan rekenen ze daarbij op extra leerlingen. Technasium-scholen hebben voldoende leerlingen nodig om de investeringen te kunnen doen in het schoolgebouw en de contributie te betalen aan de koepelorganisatie. Behalve de inrichting van een werkplaats zijn er ook kosten voor het inrichten van een gevarieerd docententeam. Technasium-scholen gaan daar efficiënt mee om. De

technasium-profilering past binnen hun schoolontwikkeling, waarmee ze zich kunnen onderscheiden en daar wordt in de formatie rekening mee gehouden.

Volgens deze koepelorganisatie is het geen goed idee om extra geld bij ouders te halen. Scholen moeten zich realiseren dat, als ze technasium-school willen worden, daar een prijskaart aan hangt, zoals voor het opzetten van een Werkplaats. Scholen kunnen dat uitrekenen met behulp van een zelfscan met een financiële paragraaf. Daarin is geen sprake van een ouderbijdrage, die noodzakelijk zou zijn om dat onderwijs te geven.

Ook schoolreisjes vallen binnen de begroting. Vaak gaat een docent met een groepje leerlingen op pad om bij een opdrachtgever een presentatie te geven of in een andere stad te kijken hoe de situatie daar is. In de onderbouw gaat een docent mee, in de bovenbouw gaan leerlingen zelf. De kosten daarvoor komen niet van de ouders, dat wordt vanzelfsprekend gezien als kosten van de technasium-school.

Technasium-scholen aangesloten bij de koepel organisatie

Technasium is een beschermde naam die scholen alleen mogen voeren als ze aangesloten zijn bij de stichting. Ze bieden het vak *Onderzoek en ontwerpen* aan als bètavak en nemen deel aan het netwerk, waarbij een van de deelnemende scholen de voorzittersrol heeft. Bij de stichting is een coach- regisseur in dienst die binnen het expertisecentrum werkt. Het ontstaan van de technasia is in dit opzicht wel van belang en verschilt van de andere profielen: het is geen onderwijsvernieuwings-operatie van bovenaf of vanuit OCW, maar opgezet in 2004 naar een idee van ouders in het noorden van het land. Zij vonden wel een gymnasium (voor leerlingen met uitdaging op taalgebied) maar niet een technasium (voor leerlingen met uitdaging op bèta gebied) op vwo niveau. Het technasium is gestart als ouderinitiatief zonder subsidie, bestaat nu bijna 20 jaar en heeft zich zeker bewezen. Met een enorme drive hebben ouders het voor elkaar gekregen en zijn er ook in geslaagd om het schoolexamenvak *Onderzoek en ontwerpen* bij het ministerie erkend te krijgen. OCW stond wel op het standpunt dat, als je van het vak *Onderzoek en ontwerpen* een schoolexamenvak wil maken, dit vak door alle scholen uitgevoerd moest kunnen worden. Dat heeft in 2014 geleid tot een handreiking van de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) voor het schoolexamenvak *Onderzoek en ontwerpen*, dat in samenwerking met de stichting (koepelorganisatie) is ontwikkeld.

Er bestaan daarnaast scholen met dezelfde eindtermen, die niet aangesloten zijn bij de stichting, en ook niet het predicaat hebben. Deze scholen doen het vak meestal alleen in de onderbouw, niet in de bovenbouw. Als scholen het vak wel willen doorzetten naar de bovenbouw dan moet daarvoor toestemming worden gevraagd bij het ministerie. Het ministerie verwijst deze scholen dan naar de stichting vanwege de expertise, onder andere met betrekking tot de beoordeling van profielwerkstukken. Deze scholen moeten dan terugvallen op bovengenoemde SLO-handreiking.

Momenteel zitten de bètavakken natuurwetenschappen in een vak-vernieuwingsproces, waar het vak technologie in meegaat. Naast de technasium-scholen bestaan er dus ook scholen die niet dat predicaat hebben, maar wel het vak aanbieden. Hoe er op die scholen wordt omgegaan met de ouderbijdrage valt buiten de verantwoordelijkheid van de stichting als koepelorganisatie voor technasia.

Ook op vmbo-niveau bestaan scholen die technologie en toepassing aanbieden, de TT-scholen. Dat is een type technasium onderwijs op het vmbo.

Toename aantal aangesloten scholen

Er is sprake van een toename van het aantal aangesloten scholen en een groeiende belangstelling voor technasia, maar dat heeft niets met de wetswijziging te maken. De scholen die technasium willen worden volgen een introductieprogramma van een jaar, waarin zij worden begeleid, docenten worden opgeleid, een schoolplan wordt aangepast op de komst van zo'n technasium, het curriculum wordt bedacht en de eerste projecten worden uitgezet. Na dit traject krijgt de school het technasium

predicaat. Er is veel belangstelling voor, per jaar worden ongeveer 5 scholen toegelaten tot het programma.

Vergoeding ouderbijdrage als ouders niet betalen

Ongeveer 10 % van de technasium-scholen heeft wel een ouderbijdrage. Soms heeft dat te maken met directiewisselingen of het gedachtegoed waarmee een school is begonnen. Het is vaak gekoppeld aan de bovenbouw, vanwege de hoge kosten voor de materialen en bezoek van leerlingen aan bedrijven. De koepelorganisatie heeft geen zicht op hoeveel het voorkomt dat ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet kunnen betalen, voor welke leerlingen dat geldt en hoe daarop wordt gereageerd, dat ligt bij de scholen. Als er sprake is van ouders die het niet kunnen betalen, wordt op school eerst in gesprek met de oudergeleding van de medezeggenschapsraad (MR) nagegaan wat er wordt gedaan met de extra middelen en wordt daar de oplossing gezocht.

Er is geen apart fonds van de stichting om eventueel misgelopen inkomsten aan scholen te vergoeden. In eerste instantie is daar wel aan gedacht, maar dat is niet nodig gebleken. Er bestond al een fonds voor de doelgroep die het echt nodig heeft: de stichting Leergeld. Ouders worden op discrete wijze naar dat fonds verwezen en kunnen daar een beroep op doen.

Klachten van ouders

Uit de voorrondegesprekken met schoolleiders is gebleken dat er wel eens ouders zijn die de school aanspreken op het feit dat ze een ouderbijdrage vragen. De meeste klachten lijken te komen van 'rijke' ouders. 'Arme' ouders gaan over het algemeen niet klagen over het gegeven dat ze het niet kunnen betalen, dat loopt anders in de praktijk. Het is een vooronderstelling (of vooroordeel) dat mensen die het financieel het zwaarst hebben gaan klagen, zo geeft gesprekspartner aan. Dat is vaak niet zo, het zijn vaak anderen, die meer boven op hun middelen zitten.

Mening over de wetswijziging

Net als de meeste technasium-scholen is ook deze stichting eigenlijk tegen de ouderbijdrage, want het onderwijs moet voor iedereen toegankelijk zijn. Bij een 'vrijwillige ouderbijdrage' staat het woord 'vrijwillig' letterlijk vóór de toegankelijkheid. De stichting staat met de schoolleiders op het gezamenlijke standpunt dat, als een ouder het niet *kan* betalen, het ook niet hoeft. Als dat de interpretatie van vrijwillig is, dan wordt er altijd een oplossing gevonden. Het wordt anders als ouders niet *willen* betalen en uit principe weigeren om de ouderbijdrage te voldoen, terwijl ze het wel kunnen betalen. Met die groep ouders worden problemen voorzien.

De wetswijziging heeft tot gevolg dat de opvattingen van de koepelorganisatie juist meer uitgesproken zijn en dat boven tafel is gekomen waar wél onderscheid werd gemaakt. In de voorbereidingen van de totstandkoming van de wet ging het zo meer om bewustwording voor de technasia. Er zijn incidenteel scholen die te maken hebben met de ouderbijdrage. Wat kunnen scholen die wel een ouderbijdrage vragen, leren van de scholen die dat niet doen, en hoe hebben ze dat gedaan? Het contact tussen deze scholen is tot stand gebracht en dat is voor deze stichting het belangrijkste effect van de wet geweest.

De tweede Koepelorganisatie reageert als volgt op de Wet vrijwillige ouderbijdrage:

Koepelorganisatie betreft een netwerkorganisatie voor tweetalig onderwijs (tto). Ruim 130 scholen zijn lid van het netwerk tweetalig onderwijs: 134 scholen met ongeveer 37.000 leerlingen die tto doen. Het grootste deel van de scholen biedt tto aan op vwo en/of havo. Een groeiend aantal scholen biedt ook tto aan op het vmbo. Het bestaat sinds '89, en is nu een gevestigd profiel.

De tto scholen zijn lid van het netwerk tweetalig onderwijs. Dat is niet verplicht, maar nagenoeg alle tto scholen zijn lid van het netwerk tweetalig onderwijs en nemen deel aan het kwaliteitstraject.

Er is een standaard waaraan scholen moeten voldoen om het predicaat tto school te krijgen. Dat is een beschermde titel, maar je mag als school ook wel zeggen dat je tweetalig onderwijs biedt, zonder lid te zijn.

Wijzigingen sinds inwerking van de Wet vrijwillige ouderbijdrage 1 januari 2021

Sinds de wetswijziging is er weinig veranderd in de zin dat alle deelnemende scholen nog steeds lid zijn van het netwerk tweetalig onderwijs en het kwaliteitskader nog steeds is wat het is. Maar vanwege de discussie rondom de wetswijziging m.b.t. de vrijwillige ouderbijdrage is de focus van het netwerk wel degelijk veranderd, gesprekken gaan er voortdurend over, scholen worstelen ermee, hebben er last van en er zijn zorgen over de toekomst van het tweetalig onderwijs. Scholen voorzien minder inkomsten en merken dat ook al.

Tweetalig onderwijs heeft als een van de unieke kenmerken dat er internationale uitwisseling is in het curriculum. Dit is vaak de reden waarom leerlingen voor tto kiezen, dat ze een of meerdere keren naar het buitenland gaan, en daar samenwerken met andere leerlingen. Volgens de kwaliteitsstandaard gaat het om *samenwerking* en *internationale uitwisseling*, maar dat betekent niet dat leerlingen fysiek naar het buitenland toe moeten. Het is de bedoeling om buitenlandse leeftijdsgenoten te ontmoeten waarmee je een leerervaring hebt. Corona heeft geleerd dat die samenwerking ook anders kan. Het buitenland geeft daar wel een extra invulling aan, omdat leerlingen dan helemaal in die taal alles doen. Het verwerven van interculturele competenties via internationale leerervaring organiseren scholen graag via uitwisseling in het buitenland en met buitenlanders in Nederland. Dat staat nu onder grote druk.

Uitvoering bindende regeling.

Wat de bindende regeling inhoudt stond al in de wet, dat de koepelorganisaties een fonds mogen aanleggen om scholen te helpen, maar niet dat zij moeten doen. Deze organisatie heeft ervoor gekozen om dat niet te doen, dat zou betekenen dat er grote hoeveelheden geld bij elkaar gehaald zou moeten worden om die vervolgens weer te verdelen onder de scholen.

De situatie voor tto-scholen was, dat als een leerling aan tto meedoet, daar een bijdrage bij hoort. Die was gemiddeld € 400 per leerling per jaar. Je hoeft niet aan tto mee te doen, maar als je meedoet, dan hoort daar een bijdrage bij.

Alle scholen hadden wel individuele regelingen voor ouders die dat niet konden betalen. Veel scholen hadden dat prima op orde. Als je het niet kon betalen, moest je soms wel een hoge drempel over om dat te melden of ging de school mogelijk vragen stellen. Daar was nog wel een stap te zetten, om dat laagdrempeliger te maken. Het kwam wel voor dat mensen het niet konden betalen, maar er was eigenlijk geen sprake van kansenongelijkheid want iedereen mocht wel meedoen en er waren regelingen: als ouders het niet konden betalen, dan werd het geregeld en konden leerlingen gewoon meedoen.

Met de wetswijziging hoeft niemand te betalen en dat gaan scholen nu wel merken. Dat is nog niet uit langjarige gegevens daarover gebleken – die lopen over de afgelopen twee jaar – maar er is nu wel een daling merkbaar, er zijn nu steeds meer ouders die niet betalen terwijl ze het wel zouden kunnen betalen. Deze ouders geven aan: als het vrijwillig is, dan hoef je het niet te doen, dan is het gratis, dus we betalen niet. Het zijn in het algemeen vaker mensen met hogere inkomens die dat zeggen. Dan kan de ouderbijdrage onder een kritische grens gaan dalen, dan kunnen de scholen die reizen gewoon niet meer organiseren.

Onderwijs is gratis in Nederland, en dat is een groot goed. En nu zit dat ook in de wet verankerd. De activiteiten die scholen ontplooiën binnen het specifieke profiel van tweetalig onderwijs kunnen echter niet uit de lumpsum betaald worden. Scholen rapporteren nu een lagere betalingsgraad, maar ze zijn creatief met allerlei fondsen. Hier en daar vraagt een school naar een solidariteitsbijdrage, de vraag is of dat op den duur voldoende is.

Het vraagstuk rond de vrijwillige ouderbijdrage ligt dus meer bij de scholen dan bij de koepelorganisatie, zeker in eerste instantie. Want de koepelorganisatie heeft geen fonds om scholen te betalen. Daar is de netwerk-bijdrage niet voor bedoeld. Die is kwaliteitsinhoudelijk. Daar wordt voor een deel het personeel van betaald dat werkt voor tweetalig onderwijs en voor een ander deel geld besteed aan netwerkactiviteiten en professionalisering van de scholen. Voor een vergoeding ouderbijdrage zou de netwerkbijdrage fors omhoog moeten en er een soort verdeelsleutel aan moeten worden gegeven. Dan zouden scholen aanvragen kunnen doen voor ouders die niet betalen en dat kan dan worden aangevuld uit dat gezamenlijke fonds. Dit willen de scholen in het netwerk zelf ook niet. Bovendien gaat er een perverse prikkel vanuit: dan kunnen ouders zich erop beroepen dat ze niet hoeven te betalen, want het wordt centraal aangevuld.

Er is dus geen fonds ingericht door de koepelorganisatie om scholen te ondersteunen die geld tekort komen.

Wat er wel is veranderd, is dat er in het standaardbeleid stond dat scholen een regeling moesten hebben voor ouders die niet *kunnen* betalen. Dat is eruit, want er mag geen onderscheid gemaakt tussen kunnen en willen. Scholen moeten duidelijk op hun website hebben dat de bijdrage *vrijwillig* is en dat iedereen mee kan doen of nou wel of niet is betaald. Zo staat dat in de wet en is nu ook aangepast in het tto-kader.

Voorlichting ouders

Het netwerk tto (de stichting) ondersteunt de scholen bij de voorlichting op de schoolwebsite over de ouderbijdrage, door het aanleveren van een standaardtekstje en het geven van communicatieadvies. Dat is uitgebreid onderwerp geweest van gesprek en afgestemd met OCW, zodat nergens onderscheid wordt gemaakt tussen *niet kunnen* en *niet willen*. Het netwerk ondersteunt scholen en bespreekt dat tijdens schoolvisitaties. Over het algemeen hebben scholen dit overgenomen, ook vanwege de Inspectie van het Onderwijs die daar (in het toezicht) naar kijkt.

Vergoeding van kosten als ouders niet betalen

De scholen vergoeden de kosten van ouders die niet betalen, dat is zo geregeld en zo staat dat in de wet. Als ze op een gegeven moment op het punt komen dat het niet meer kan, zullen ze de activiteiten naar beneden moeten schroeven. Dat is al aan de gang. Het verschilt wel per bestuur of per school. Scholen bouwen vaak een soort *go-no-go* moment in en communiceren daar ook over. Als voor een bepaalde datum duidelijk is dat er voldoende geld is binnengekomen, kan de activiteit door gaan. Daarbij communiceren de scholen naar de ouders dat ze niet hoeven te betalen, maar als er te weinig mensen betalen, kan het niet doorgaan. Er is hier en daar incidenteel een bestuur dat alle activiteiten heeft geschrapt, of alle ouderbijdragen vrijwillig heeft gemaakt (of afgeschaft), en activiteiten worden dan anders ingericht en anders uitgevoerd. Zoals een buitenland reis vervangen door binnenlandse reis, korter, of met een andere samenwerkingspartner. Wat natuurlijk ook meespeelt is dat in coronajaren helemaal niet gereisd kon worden. Veel scholen hebben geld aan ouders teruggegeven. Daarnaast zijn de NPO gelden van invloed, waardoor activiteiten soms weer wel door konden gaan. Maar dat is een tijdelijke regeling. Het is daarom lastig om nu precies aan te geven wat de stand van zaken is.

Gesprekspartner licht toe: de koepelorganisatie heeft een jaar geleden onderzoek gedaan over 2021, het jaar voor de inwerkingtreding van de wet. Dat wordt nu herhaald met een tweede meting. Dat gaat over hoe het er *nu* (anno 2023) voor staat en wat de verwachtingen zijn van scholen. Uit de eerste gegevens (voorlopige resultaten) wordt zichtbaar dat de betalingsbereidheid afneemt bij ouders. Het punt is dat (bepaalde) politici in debat hebben gezegd dat als blijkt dat te weinig mensen betalen, zij liever zien dat er niemand gaat dan dat sommige kinderen kunnen gaan. Wat we zien is dat er straks scholen zijn, waar er betaald wordt en waar alle activiteiten gewoon door kunnen gaan door de hoge bereidheid tot betalen (de spiraal loopt naar boven). Op die scholen worden ook leerlingen die niet kunnen betalen gewoon meegesleept in deze mechanismen. Er zijn echter ook scholen waar (door ontbreken van bereidwilligheid of onvermogen tot betalen) helemaal niets meer gedaan kan worden (de spiraal loopt naar beneden). Dus je krijgt een tweedeling tussen scholen waar ouders wel bereid zijn en scholen in buurten waar die bereidheid lager is en/of door ontbreken van middelen niet kunnen bijdragen. Dan heb je een tweede aspect van ongelijkheid tussen scholen dat daar nog bijkomt. Je zou de eisen ook aan kunnen passen, zo dat er niet meer betaald hoeft te worden. Als je niet meer naar het buitenland hoeft, dan hoeft je daar ook niet meer voor te betalen. Dat is nu wel onderwerp van gesprek, hoe we onze standaard kunnen aanpassen zodat die past bij deze nieuwe situatie. Er staat sowieso niet in dat je naar het buitenland *moet*, maar het is wel in de geest van twee-talen-onderwijs dat je naar het buitenland gaat.

Mening over de wetswijziging

Gesprekspartner wijst op een perverse prikkel in de nieuwe wet. Mensen die prima de ouderbijdrage kunnen betalen doen dat niet meer. En mensen die het eigenlijk niet kunnen betalen, doen het wel. Het schiet zijn doel voorbij. Tto heeft een bepaalde emanciperende kracht. Er is in 2005 een proefschrift verschenen over welke leerlingen naar het tweetalig onderwijs gaan. Reguliere gymnasiumleerlingen gaan gewoon naar het gymnasium, tto boort een andere (sociaaleconomische) laag leerlingen aan die anders waarschijnlijk niet eens naar het vwo zouden zijn gegaan.

De koepelorganisatie wijst op het risico van segregatie: er zijn plaatsen in Nederland waar scholen in meer vermogende regio's door kunnen gaan met de extra activiteiten, en plaatsen waar dit niet kan. *Daardoor* krijg je segregatie: dit soort situaties ontstaan omdat je de betalingsbereidheid van ouders niet evenredig kunt spreiden over de scholen. Het heeft dan dus een verschraling van het extra aanbod als gevolg.

De koepelorganisatie heeft ook een aantal scenario's ontwikkeld met het netwerk voor als bijvoorbeeld de ouderbijdrage helemaal zou worden afgeschaft en een school geen bijdrage meer mag vragen. Dan zou een 'uitgeklede vorm' van tweetalig onderwijs kunnen worden bedacht die niks kost, maar dan is het geen tto meer en houdt het feitelijk op. Met betrekking tot de uitspraak van politici of beleidsmakers dat men liever heeft dat er niemand naar het buitenland gaat, dan dat er maar een paar leerlingen gaan: "Dan gaan er dus ook geen leerlingen meer naar het buitenland die sowieso niet naar het buitenland kunnen gaan. De tto gedachte is om leerlingen ervaringen mee te geven die die ervaringen niet van huis uit meekrijgen. Tto heeft een beetje een 'elitair' imago. Er zijn ook 'elitaire' scholen bij waar leerlingen zitten die thuis ook allerlei ervaringen meekrijgen, maar dat geldt lang niet voor alle tto-scholen en alle tto-leerlingen."

Tto-scholen

Tweetalig onderwijs bestaat dan ook voor alle niveaus. Er zijn ongeveer 130 VWO, 90 havo en 35 VMBO afdelingen. Bij de vmbo afdelingen is de ouderbijdrage gemiddeld lager, het programma duurt ook korter, er is een veel kortere onderbouw en bovenbouw. Dat is een ontwikkeling van de laatste 15 jaar.

Tweetalig onderwijs is in principe voor iedereen. Gewoon het Engels leren terwijl je iets anders aan het doen bent. Er zijn wel verschillen tussen de verschillende schooltypes. Of ook de betalingsbereidheid verschillend is hebben we nog niet kunnen onderzoeken.

Klachtenregeling

Scholen klagen wel over de wetswijziging en spreken hun zorgen uit. Ook richten scholen zich tot de koepelorganisatie, dat deze hier iets aan zou moeten doen. De koepelorganisatie wijst dan op het gegeven dat de wet is zoals deze nu eenmaal is, daar moeten scholen mee dealen. En het is OCW zelf die aangeeft dat scholen en koepels onderzoek moeten doen, dat OCW graag de uitkomsten verneemt. Gesprekspartner geeft aan dat te waarderen: "Dat is wel heel prettig, we willen graag de minister voeden. Het staat ook in die wet dat die geëvalueerd wordt. Misschien is dit gesprek (en het onderzoek waar dit onder valt) ook wel in het kader van die evaluatie? Ouders klagen doorgaans niet bij ons. Voor hen is het gewoon een regeling. De enige klacht die van hen zou kunnen komen is als zij merken dat er een verschraling is van het aanbod. Het is meer wat je van profielscholen zelf doorkrijgt, hoe ze hier nu verder mee om moeten gaan."

Mening over de wetswijziging

De koepelorganisatie geeft aan niet achter de wetswijziging te staan, vanwege de uitwerking ervan. Terug naar de oude situatie is echter lastig, want de vrijwilligheid van de ouderbijdrage is nu al groots uitgespreid.

Wel ziet de koepelorganisatie verschillende opties voor de toekomst:

Scholen geven zelf als oplossing aan de verhoging van de lumpsum, met geoormerkte gelden. Scholen met een profiel krijgen dan extra geld per leerling en moeten er voor zorgen dat tto uitgevoerd kan voor dat bedrag. Nu zijn er verschillende ouderbijdragen in omloop, dat zou dan naar een standaardisering moeten. Stel, het wordt € 400: dan zorgen scholen ervoor dat er een standaard is die kan worden uitgevoerd voor € 400.

De koepelorganisatie geeft aan liever toe willen naar een verbetering van de oude situatie (deels terug naar hoe het was): als een ouder de ouderbijdrage niet kan betalen is er een hele laagdrempelige regeling en hoeft de ouder niet te betalen. Scholen kunnen dat op een verantwoord sociale, inclusieve manier regelen, zonder ouders naar allerlei bewijzen te vragen. Dan is er geen probleem en mag iedereen meedoen. Ouders die het wel kunnen betalen, die moeten gewoon betalen. Er wordt dan eigenlijk teruggedaan naar de vanzelfsprekendheid dat tweetalig onderwijs geld kost in plaats van eenzijdige nadruk op de vrijwilligheid van de bijdrage in de kosten.

Er is in Nederland een enorme vrijheid van onderwijs: de scholen hebben autonomie, iedereen doet hetzelfde centraal eindexamen en daarvoor mag je van alles doen: Montessori, Jenaplan, Dalton, tto en alle verschillende profielen. Ongeveer de helft van alle scholen heeft welgeteld iets extra's wat niet standaard is. Er is ook veel overlap. Al dat extra's kost meer, dat is een keuze die scholen maken, dat heeft een school niet te doen. Maar dit soort keuzen moeten wel een haalbare keuze zijn voor iedereen. Die lat moet extreem laag liggen en moet ook zo min mogelijk kosten voor de ouders.

Tegelijkertijd moet de koepelorganisatie van het netwerk ervoor zorgen dat tto zo inclusief mogelijk is, dat het aangeboden programma door iedereen gedaan kan worden. Het reizen naar het buitenland is wel een uniek kenmerk van een tto-school en kan niet gratis. Daarbij kan worden gedacht aan een maximering van de ouderbijdrage. Dat is ook in gedachten van de minister opgekomen. Een soort eerlijke lat, waarbij het maximum niet al te laag is. Scholen kunnen de extra gelden niet eenvoudig ergens anders vandaan halen dan van de ouders. Dat vraagt van scholen een heel ander beleid, dan moeten scholen contacten gaan zoeken met fondsen die dat stimuleren.

Scholen mogen wel zelf keuzes maken. Als een school tto (of een ander profiel) belangrijk vindt, dan moet de school daarin investeren. Bepaalde scholen hebben voordeel of privileges bij het inrichten van een extra profiel en meer mogelijkheden dan andere scholen. Dat heeft onder meer te maken met de omvang van de school. Grote scholen met veel leerlingen en veel extra curriculaire activiteiten kunnen makkelijker keuzes maken dan kleine afdelingen, bijvoorbeeld voor tto in plaats van Spaans. Niet alle scholen kunnen zo'n keuze maken. Kleinere scholen, die geen onderdeel zijn van een groot bestuur met grote reserves, hebben minder mogelijkheden om geld vrij te maken. Een tto afdeling van 20 leerlingen op een kleine school in het noorden van het land, waar maar weinig scholen dat profiel aanbieden, heeft het in vergelijking veel moeilijker. Ook daar zou rekening mee gehouden moeten worden.

Voor de koepelorganisatie en de scholen is het frustrerend: de wil om kansengelijkheid te verbeteren is er zeker, maar dat de mogelijkheid daartoe wordt nu ontnomen, omdat ouders de vrijheid hebben om niks meer te betalen en dat blijkbaar ook doen. Dit zat misschien niet in de verwachting vooraf, maar dit was vooraf te bedenken met zo'n wet. Stel dat er te weinig mensen betalen voor de schoolreis, dan gaan ze maar niet op schoolreis, zo is de redenering. De wet is bedoeld om inclusief te zijn, maar de uitwerking is omgekeerd.

De koepelorganisatie geeft aan de geest van de wet wel goed te vinden: kansengelijkheid nastreven is goed. Maar de manier waarop en de uitwerking van de wet, heeft eigenlijk het tegendeel bewerkstelligd, ongelijkheid wordt juist bevorderd.

4.3 Samengevat ten aanzien van twee profielscholen en twee koepelorganisaties:

- Sinds de wetswijziging is de informatie in de studiegidsen aangepast met nadruk op vrijwilligheid van de ouderbijdrage.
- Sectorraden, koepelorganisaties en profielscholen geven ruime aandacht aan en voorlichting over de Wet vrijwillige ouderbijdrage, op de websites, op voorlichtingsavonden, in de mentorgesprekken en via correspondentie met de ouders.
- Over het effect van deze wet op het vergroten van kansengelijkheid lopen de inzichten en verwachtingen uiteen. Gesprekspartners staan unaniem achter het idee van de wet, maar over de uitvoerbaarheid door scholen enerzijds en de verwachtingen naar de toekomst toe anderzijds, zijn de opvattingen minder positief, zowel bij de scholen als de koepelorganisaties.
- Scholen wijzen op de ruimte die is gecreëerd voor alle ouders om af te zien van de ouderbijdrage. Scholen brengen ervaringen naar voren die wijzen op ouders met voldoende vermogen die niet bijdragen en ouders die minder vermogend zijn, maar wel welwillend en die termijnbetalingen aanbieden. De scheidslijn tussen niet-kunnen en niet-willen loopt niet langs een transparante lijn van wie wel en niet vermogend is. Doordat de Wet vrijwillige ouderbijdrage hier geen rekening mee houdt ligt de cesuur bij scholen, die niet in staat zijn na te gaan wie werkelijk wel of niet de eigen bijdrage kan opbrengen. Willekeur krijgt meer ruimte dan in de oude situatie.
- Scholen wijzen op andere factoren die van invloed zijn op kansengelijkheid, zoals de wijk waar de school staat of het aandeel vmbo-leerlingen ten opzichte van havo- en vwo-leerlingen. Wanneer hier geen rekening mee wordt gehouden, lopen scholen in wijken met relatief veel laaghuishoudinkomens een groter risico op minder ouderbijdragen, mindering van extra-curriculaire activiteiten en verlies van inschrijvingen van nieuwe leerlingen.

- Koepelorganisaties van profielscholen hebben een vakinhoudelijke en kwalitatieve taakopvatting, koepelorganisaties twijfelen over het nut en de uitvoerbaarheid van het opzetten van een fonds waaruit extra-curriculaire activiteiten bekostigd worden wanneer ouders niet bijdragen. Onderzoek van scholen en koepelorganisaties wordt afgewacht, de wet is in 2022 in werking getreden en er is nog onvoldoende cijfermatige informatie voorhanden. De verwachting is geuit dat de vrijwillige ouderbijdrage fors zal teruglopen.

Mogelijk kan nader onderzoek plaatsvinden wanneer voldoende gegevens voorhanden zijn over de gevolgen van de wetswijziging voor al het profielonderwijs.

Voor een samenvattend overzicht van de Wet vrijwillige ouderbijdrage en de gevolgen daarvan voor het funderend onderwijs in Nederland:

<https://www.onderwijsconsument.nl/vrijwillige-ouderbijdrage-hoe-zit-dat-ook-alweer/>

Literatuur

Brief van de VO-raad aan de Tweede Kamer over de vrijwillige ouderbijdrage, 24 september 2019.

EXCELLENTIE DOOR PROFILERING IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS Een verkenning van de kwaliteitszorgsystemen bij profielorganisaties die zich richten op talentontwikkeling en excellentie in het voortgezet onderwijs (2013). Haarlem: Europees Platform - internationaliseren in onderwijs

Franke Schuurmans (2021). Meer leren door te waarderen. Proefschrift Erasmus Universiteit. Rotterdam: Public Administration

Van de Venne, L. & McDaniel, O. (2012). *Kiezen moet: focus in het mbo door profilering*. Utrecht/ 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

Motie van de leden Rog en Rudmer Heerema over het Voorstel van wet van de leden Kwint en Westerveld tot wijziging van diverse onderwijswetten teneinde te verbieden dat leerlingen van ouders die geen vrijwillige geldelijke bijdrage hebben voldaan worden buitengesloten van activiteiten Nr. 11 MOTIE VAN DE LEDEN ROG EN RUDMER HEEREMA Voorgesteld 10 december 2019. Den Haag: Tweede Kamer der Staten Generaal

Motie van de leden Westerveld en Kwint over het functioneren van de bestuursstructuur in het primair en voortgezet onderwijs evalueren. MOTIE VAN DE LEDEN WESTERVELD EN KWINT Voorgesteld 20 april 2022. Nr. 99. Den Haag: Tweede Kamer der Staten Generaal

Nieveen, N. (2017). Schooleigen curriculumontwikkeling. In Folmer, E., Koopmans-Norel, A. & Kuiper, W. (Eds.), *Curriculumspiegel 2017* (pp. 129-141). Enschede: SLO.

Staat van het Onderwijs 2020. Inspectie voor het Onderwijs. Inspectie van het Onderwijs Postbus 2730 3500 GS Utrecht

Van Houtem, M. (2018). Naar een community van curriculumleiders. Een verkennend onderzoek naar karakteristieken van een kwaliteitssystematiek die bijdragen aan het gedeeld curriculair leiderschap van de Geo Future School. Utrecht: Graduate School of Teaching (GST), Universiteit Utrecht

Voorstel van wet van de leden Kwint en Westerveld tot wijziging van diverse onderwijswetten teneinde te verbieden dat leerlingen van ouders die geen vrijwillige geldelijke bijdrage hebben voldaan worden buitengesloten van activiteiten. VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG Vastgesteld 19 februari 2021. Nr. 15 Den Haag: Tweede Kamer der Staten Generaal

Voorstel van wet van de leden Kwint en Westerveld tot wijziging van diverse onderwijswetten teneinde te verbieden dat leerlingen van ouders die geen vrijwillige geldelijke bijdrage hebben voldaan worden buitengesloten van activiteiten Nr. 9 AMENDEMENT VAN HET LID VAN MEENEN Ontvangen 10 december 2019. Den Haag: Tweede Kamer der Staten Generaal

Wetswijziging vrijwillige ouderbijdrage 1 augustus 2021. Brochure Ministerie Onderwijs, Cultuur, Wetenschap.

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht

t 030 230 60 90

info@oberon.eu | www.oberon.eu

Dorothe Elshof, Marion van Binsbergen

Kohnstamm Instituut

31 mei 2023

In opdracht van Ministerie van OCW